

táncosokat, a táncosok fotóira pedig magamat". Az *Individuális mitológia VII.* performanszára egy évvel később, 1977-ben került sor a Ganz-MÁVAG-beli kiállításon és bálon. Megtartotta a magára vetítés technikáját, a test viszont a diszkótánc mozdulatait követte, a háttérre és a táncoló, az ideológiai diskurzusban részt vevő testre a szocializmus „idealizált és a valóságot meghamisító”, *Felszabadulásunk huszonöt éve* című diasorozatát vetítette. A performanszokhoz készített fekete ruhában a hátul futó képektől való elkülönülés sokkal inkább szerepet kap, mint amikor fehér ruhát visel, hiszen utóbbinál a ruha a fehér lepedővel azonos szerepet tölt be, a néző számára a vetítőlappal részévé válik, nehezebben emelhető ki a rávetített képből. *Játsszad újra Drozdik, avagy táncolj az emlékdarabok pengéin!* performanszában a hetvenes években használt diákat, fotókat használja fel. Itt sem annyira a személyes jelenlétre támaszkodik, hanem a médiumok kapnak hangsúlyt. Nem rekonstrukcióról, 'reenactment'-ről van szó, hanem a korábban felhasznált hatalmi reprezentáció és saját individuális mitológiája képeinek újra-felhasználásáról. Ismétlésen és jelentésköltésen alapuló („Rajzolom, rajzolom, nem rajzolom / Írom... / Vetítem” stb.) a történelem – saját történet („Bőrömbé égett a történelem (...) Mitológiámat magam írom”) kialakítására tett kísérletről tanúszkodó verseinek felolvasásával kezd. Fekete ruhába öltözve, fekete álarcban leporolja a vetített képet, majd fehér ruhát ölt, és szimbolikus, fehér, üres tárgyakat (körlap, zászló, üres papírlap) tesz a performansz részévé. A tabula rasára (melynek létezése több, mint kétségbe vonható a lacani látáselemzés mint a „steril” befogadás helyett determinált, illetve történelmileg megkonstruált látás kontextusában) a művésznő megismétli a hetvenes évekből kihúzásos technikát, egyre gyorsabban húzza ki vetített képek üzeneteit és húzza saját vonalait, a tömbből kitépett papírlapok pedig a földre hullnak. A hetvenes évekből performanszokhoz képest most kulturális jelentőséggel bíró tárgyakat használ, így a performer a közönség felé tartott tárgyakkal újabb réteget teremt, a több réteges fehér lepedő maga a vetítőlappal, amit lefejt egymásról. A nyakában lógó táskában tartott ecsettel és kék festékkel a propagandaszövegek szavait és képtöréseket próbálja megfesteni, de azok túl gyorsan mozognak, ezért csak szó- és képtörések kerülnek a papírra. A performansz szerkezetében a visszatevés, a „keretes” lezárás jellemző: a művész jelenléte nélkül ismét képeket látunk, majd saját írásából – immáron megváltozott, nyugodtabb tónusú előadásmódban – olvas fel. A szubjektív narrátor „elbeszélésében” most sem rekonstruálható semmilyen lineáris narratíva. És semmilyen „nagy” narratíva, „grand récit” sem, pusztán tértől és időtől függő, változó és általános érvénnyel nem bíró, töredékes érvényű kijelentések.

Najmányi László

SPIONS

Negyvenkettedik rész

Az Égi Háromszög és Párizs katakombái (II.)

“The golden age of innocence has died around '65 – it was killed by The Beatles quite single-handedly as it were – and we are consecrating sin on the edge ever since.”

888: LETTER TO=FROM BARDO (XVII/12)¹

„A katakombák főbejárata az egykori városkaputól (*Barrière d'Enfer*) délre, a Denfert-Rochereau téren található. King Dub, pikt barátom nem ezen a hivatalos kapun keresztül vitt le a mélybe, hanem a de Grancey utca egyik házának² belső udvarán búzló, punk törzs lakta földszinti odú „konyhájának” padlóján nyitott, titkos lejáraton át, amelyet érkezésünkkel koszos szőnyeggel bevont vaslap fedett. – ezzel fejeződött be a SPIONS eposz előző fejezete. Mielőtt folytatnám a Párizs katakombáiban, 1978 nyarán tett látogatásom történetét, eleget teszek a SPIONS most a kanadai Montrealban, „Helmut Spiel!” fedőnéven kémkedő frontembere néhány nappal ezelőtt, e-mailben küldött üzenetébe foglalt javaslatának, amelyhez a korabeli Párizs legfényesebb csillagai, Elli és Jacno *Je t'aime tant* című számának videó-klipjére mutató linket³ csatolta:

„Elli's as immortal as Françoise Hardy. It is a straight lineage from Juliette Gréco. You can mention in your Saga that Serguei Pravda was in impossible love with her and did even touch her shoulder one acidic night at the Bain-Douche. It is one of my most cherished memories.”⁴

Párizst nem véletlenül nevezik a szerelem városának. Aki ebbe az organikus, leginkább korall-képződményre emlékeztető energia-központba költözik, akármenynyire elkötelezettje a cölibátus eszményének, biztosan szerelembe esik valakivel, valakikkel vagy valamivel (a legtöbbször a művészettel, sajnos). A szerelem szépít, vakít és butít. A szépnek nincs szüksége észre, és elég neki, ha csak önmagát látja. A szépnek és a szörnyetegnek – ahogy azt David Bowie óta tudjuk,⁵ nem lehet ellenállni. 1978 nyarán Elli – az ő, Françoise Hardy és Juliette Gréco alkotta Égi Háromszög legfiatalabb tagja volt – az egyik legszebb, legvagányabb lány Párizsban. Mindhármukat Sita, az indiai Rama isten – Lakshme és férje, a főisten Vishnu avatárjai – felesége reinkarnációinak láttam. Mint ahogy Sita Kotalára, francia reinkarnációi, Elli, Françoise és Juliette is szerencsét és prosperitást hoztak

1 Forrás: <http://wordcitizen30.webs.com/library.htm#907827608>

2 A pontos címet konspirációs okokból nem adom meg.

3 Elli & Jacno *Je t'aime tant* (single, Paris, Celluloid, 1982): <http://www.youtube.com/watch?v=x7hbPFc313Y&feature=youtu.be>

4 „Elli ugyanúgy halhatatlan, mint Françoise Hardy. Egyenes leszármazási vonal Juliette Grécótól. Említheted a Sagában, hogy Serguei Pravda beteljesülhetetlen szerelemmel szerette őt és még a vállát is megérintette egy savas éjszakán a Bain-Douche-ban (az akkor legdivatosabb, török fürdőből átalakított párizsi nightclub – NL megjegyzése). Ez az egyik legkedvesebb emlékem.” – NL nyersfordítása.

5 L. David Bowie *Beauty and the Beast* (live, Bremen, 1978) – dal a *Heroes* című albumról (RCA, 1977): <http://www.youtube.com/watch?v=xFe23NS4J7o>

országukra. Bennük testesült meg az elférfiasodott, acélnál is keményebbé merevedett nők és a nővé puhult férfiak korában végérvényesen eltűnt nő-archetípus, Dante Beatricéje is.

Az 1927-es születésű, nálam 19 évvel és 1 nappal idősebb és sokkal szebb Juliette Gréco *Déshabillez-moi* („Vetkőztess le”) című, 1967-ben nagy botrányt kiváltó, pillanatok alatt nemzetközi slágerré lett dalára⁶ 1972-ben a SPIONS későbbi frontembere, az akkor Molnár Gergely kódnéven kémkedő élő multikulturális lexikon hívta fel a figyelmemet Budapesten. A szexuális forradalomról⁷ beszélgettünk, amikor az Aphrodite's Child⁸ 666 című, nemrég megjelent albumát is megmutatta. A lemez „∞” („Végtelen”) című számában Irene Papas (*Irini Lelekou*) görög színésznő szépséges, több varázsos stációból felépített, elsöprő erejű női orgasmust adott elő.⁹ Ugyanezen a Molnár Gergely és akkori élettársa, a most a kanadai Vancouverben élő Eörsi Katalin budapesti (VII. kerület, Dohány u. 24.) lakásában megtörtént beszélgetésen hallottam először Serge Gainsbourg (*Lucien Ginsburg*, 1928–1991) és a Michelangelo Antonioni (1912–2007) *Blowup* („Nagyítás”) című, 1966-ban készült filmben feltűnt angol színésznő, Jane Birkin (*Jane Mallory Birkin*) kollaborációjából született, 1969-ben megjelent, szintén erős szexuális töltetű *Je t'aime... moi non plus* című dalt¹⁰ is. A második világháború idején a francia ellenállásban aktívan résztvevő Juliette Gréco 1948-tól éveken át a jazztrombita mágusa, a *bebop*, *cool jazz*, *hard bop*, *modal jazz* és a *jazz fusion* egyik megteremtője, Miles Davis (1926–1991) szeretője volt. „Csak azért nem vettem feleségül, mert nem akartam tönkretenni az életét”, nyilatkozta

később Miles Davis.¹¹ A háború után az énekesnő a francia bohémvilág sztárja lett. „Hangjában millió vers szólal meg”, mondta róla barátja, Jean-Paul Sartre (1905–1980), az egzisztencialista filozófia és a fenomenológia úttörője. Juliette Gréco egyik korai mesterem, az író, jazz zenész, feltaláló és mérnök Boris Vian (*Vernon Sullivan; Bison Ravi; Baron Visi; Brisavion*, 1920–1959) közeli barátja és műzsája is volt. Az 1970-es évek elején kifejlesztett élet-olvasatomban Juliette Gréco¹² Pallasz Athéné, a bölcsesség, igazságos háború, jog, igazságosság, művészetek, kézművesség és a képzés görög istennője avatárjaként, Oedipus-i szeretettel szeretett anyafiguraként tündökölt, míg Françoise Hardyt, Irene Papast és Jane Birkint Aphrodité a szerelem és a szépség habokból kiemelkedő istennője kortárs manifesztációiként imádtam. Spiel! a Juliette Gréco *Sous le ciel de Paris* című sanzonjának klipjére mutató linket¹³ küldte el emlékeztetőül.

Az 1944-ben született, nálam két évvel idősebb, de sokkal szebben öregedő Françoise Hardy ifjúkorom álmainak rendszeres főszereplője volt. Általában tengerparton találkoztunk. A víz felől érkezett, többnyire mezítláb, és vagy leült mellém a sziklára, amelyen gubbasztottam vagy sétára hívott. Még most is emlékszem álombeli kezének finom érintésére, halk, szinte suttogó hangjára. Valamennyi Magyarországon bemutatott filmjét – *Château en Suède* (Svéd kastély, 1963); *What's New Pussycat?* (Mi újság, cicamica?, 1966); *Masculin féminin: 15 faits précis* (Hímnem-nőnem, 1966) és *Grand Prix* (Grand Prix, 1966) – többször is megnéztem, annak ellenére, hogy általában csak pillanatokra tűnt fel bennük – ez esszenciálisan álom-lényéhez tökéletesen illett. Német magazinból kivágott képét feltűztem Marek József utcai szobám falára, és amikor elfogott a magány, beszéltem, imádkoztam hozzá, sírtam neki, a Városligetből lopott virágot raktam képe alá, gyertyát gyújtottam előtte, remélve, hogy valamelyik kilátástalan éjszakán újra megjelenik és értelmet csempész pótcselekvésekkel teli életembe. Amikor igazán szükségem volt rá, mert már kérdéseim sem maradtak, mindig előtűnt a hullámok felett. Hálás vagyok a SPIONS frontemberének, amiért elküldte a Françoise Hardy *Le temps de l'amour* című, 1964-es számának klipjére mutató linket.¹⁴

Az Égi Háromszög harmadik istennője, az Uruguayban született, 14 éves korában Párizsba költözött, a gimnáziumot a rock'n'roll csábításának engedve 16 éves

11 Forrás: Juliette Gréco (The Guardian, Thursday 25 May 2006. május 25.) <http://www.theguardian.com/music/2006/may/25/jazz>

12 Juliette Gréco főszerepet játszott a magyar származású Géza von Radványi (*Grosschmid Géza; Radványi Géza*, 1907–1986) 1965-ben bemutatott, Harriet Beecher Stowe (1811–1896) amerikai írónő *Uncle Tom's Cabin; or, Life Among the Lowly* című, 1852-ben publikált regénye alapján készült *Onkel Toms Hütte* („Tamás bátya kunyhója”) című filmjében.

13 Juliette Gréco: *Sous le ciel de Paris* – <http://www.youtube.com/watch?v=voieGoDHFfSE&feature=youtu.be>

14 Françoise Hardy: *Le temps de l'amour* – <http://youtu.be/gXWqz5qWYEW>

6 A dal szövegét a sanzonénekes Robert Nyel (*Robert Niel*) írta, zenéjét Gaby Verlor (*Gabrielle Vervaecke*, 1921–2005) 1961-ben komponálta. Juliette Gréco *Déshabillez-moi*: <http://www.youtube.com/watch?v=Xyqls8xPCdo>

7 A „szexuális forradalom” kifejezést az amerikai börtönben meghalt, a Német Kommunista Pártból és a Nemzetközi Pszichiátriai Társaságból kizárt, Németországból a náci által elűzött Wilhelm Reich (1897–1957) osztrák-zsidó származású pszichoanalitikus, Sigmund Freud (1856–1939) egykori tanítványa és munkatársa írta le először az 1936-ban, a német Sexpol-Verlag kiadásában megjelent *Szexuális forradalom (Die Sexualität im Kulturkampf – zur sozialistischen Umstrukturierung des Menschen)* című könyvében. A szexuális forradalom az 1960-70-es évek nyugati ifjúsági mozgalmainak lényegi jegye volt – I. Najmányi László – Schuller Gabriella: *YIPPIE! Az engedetlen polgár* (Szombathely, Golyós Toll Kft., 2008 – a kereskedelmi forgalomba gyakorlatilag nem került könyv a budapesti ACB galéria közvetítésével vásárolható meg).

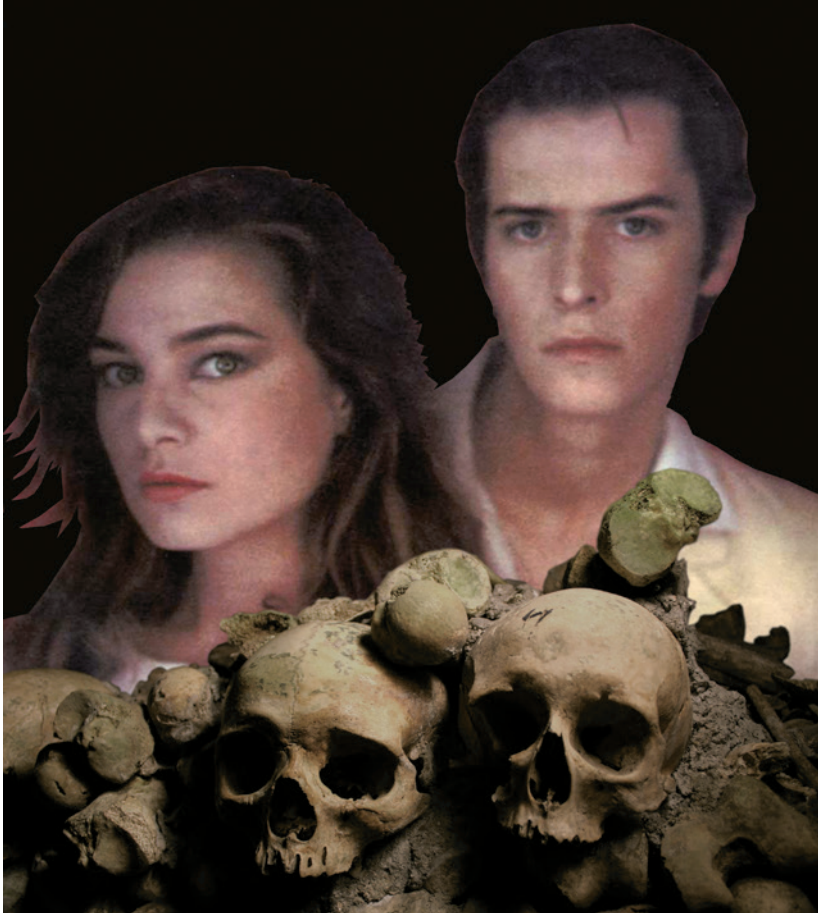
8 Az 1967–1972 között működő görög együttes tagjai Vangelis Papathanassiou (billentyűs hangszerek), Demis Roussos (baszszusgitar és ének), Loukas Sideras (dobok és ének) és Anargyros „Silver” Koulouris (gitar) voltak.

9 A számot túl erotikusnak minősítették az 1970-ben felvett lemezt kiadni szándékozó Polydor Records illetékesei, két évig tartó hezitálás után, 1972-ben merték csak a piacra dobni. Görögországban hatalmas botrányt tört ki. A görög egyház és kormány prominensei erkölcsstelennek ítélték Irene Papas előadását, de a lemez terjesztését és világsikerét nem tudták megakadályozni. A számot első színházam, a Kovács István Stúdió (1972–1976) több előadásának előzenéjeként alkalmaztam. Aphrodite's Child & Irene Papas: ∞ – <http://www.youtube.com/watch?v=4ra2xYKdP8w>

10 Jane Birkin & Serge Gainsbourg: *Je t'aime... moi non plus* című albumáról (Hollandia, Fontana Records, 1969) – http://www.youtube.com/watch?v=GlpDf6XX_jo

NAJMANNYI LÁSZLÓ
Hommage à Françoise, 2014, digitális kollázs

NAJMANYI LÁSZLÓ
Homage à Elli et Jacno, 2014, digitális kollázs

korában otthagyo, nálam 10 évvel fiatalabb Elli Medeiros 1978 nyarán, Jean-François Bizot (1944–2007), az *Aktuel* magazin alapító-tulajdonosa vidéki kastélyában rendezett, több napig tartó, a kastély teljes berendezésének szétrombolásával végződő partyján libbent a SPIONS látókörébe. A házigazda mutatott be bennünket Párizs aktuális királynőjének. Láttam, ahogy a SPIONS akkor Serguei Pravda fedőnéven kémkedő frontemberének éjfekete szívét abban a pillanatban telibe találta a gonosz Cupido mérgezett nyila. A szavak utánozhatatlan mágusa megszólalni sem tudott, csak leakasztotta szovjet egyenruhájáról legféltettebb kincsét, a rubinvörös, ötágú csillagot, és fejét tisztelettel, katonás mozdulattal meghajtva, Ellinek ajándékozta. Elli barátja, a David Bowie hasonmás Jacno hűvös féltékenységgel figyelte a jelenetet. Párizs királynője nem tudott mit kezdeni a vörös csillaggal. Nem volt kommunista. Miután elsodródtunk mellőle – aki akkor számított Párizsban, mind ott tolongott körülötte, hogy legalább az illatát érezzék –, láttam, ahogy egy óvatlan pillanatban Pravda ajándékát pezsgőspohárba ejti. Sikerült megkaparintanom a félig telt poharat, kihalásztam belőle a csillagot, megtöröltem a falon függő, középkori gobelin sarkában – a felbecsülhetetlen értékű műalkotást hajnalban Monsieur Bizot arisztokrata őseinek olajképeivel együtt, a kastély kertjében lobogó máglyára vetették a házigazda punk barátai –, és visszaadtam a frontembernek. Nem örült neki, csak napok múlva tűzte vissza zubbonyára.

A francia punk és elektronikus zene egyik úttörője, Jacno (*Denis Quillard; Jan Colrth*, 1957–2009) művésznévet a *Gauloises* cigarettamárka dobozán lévő gall sisak logó tervezőjétől kölcsönözte. A logó speciális, a francia zászlón is megjelenő, a nemzeti büszkeséget kifejező kék színét sok francia művész, köztük Yves Klein (1928–1962) is használta. Az 1910-ben kifejlesztett,¹⁵ különösen erős Gauloises cigaretta nemcsak a francia nemzeti identitás egyik kifejező eszköze lettek, hanem számos világhírű művész, író, gondolkodó – Pablo Picasso (1881–1973), Jean-Paul Sartre (1905–1980), Albert Camus (1913–1960), Henri Charrière (1906–1973), George Orwell (1903–1950), Jim Morrison (1943–1971), John Lennon (1940–1980), Roman Polanski, John le Carré, David Bowie, John Frusciante, a Red Hot Chili Peppers korábbi gitárosa, Bruce Willis stb. – szívta, szívja élvezettel. Robert Motherwell (1915–1991) amerikai művész ugyan nem ezt a márkát fogyaszt-

totta, de a szomszédjától kapott Gauloise-cigarettásdobozokat és kartonokat használt fel az 1971–73 között készített kollázs sorozataihoz. Párizsba érkezésem után, konspirációs céllal a szovjet gyártmányú, hosszú papírfilteres Kazbek cigarettát szívtam, amelynek az 1930-as években Robert Grabe által tervezett dobozát magas hegyek között a szabadság emblémájaként vágatató grúz lovas díszítette. A szülőföldjére emlékeztető designt maga Sztálin hagyta jóvá. Miután a magammal hozott készletek elfogytak, David Bowie példáját követve rátértem a Gauloise Bleu-re, de még fűvel, hasissal vagy ópiummal keverve is túl erősnek találtam. Így kötöttem ki végül a Dunhill Blue márkánál, amelynek azóta is rajongója vagyok. A SPIONS frontembere kifejezetten nők számára gyártott hosszú, vékony *superslim* cigarettákat favorizált abban az időben.

Jacno és Elli munkacsoportja, a The Stinky Toys („A bűdös játékok”) ugyanazt jelentette Párizsban, mint a Sex Pistols Londonban: a legelső és legjobban ismert együttes a punk szubkultúrában. Dobosuk a később a SPIONS *THE PARTY* című lemezén, és néhány, 1980-ban készült demo-felvételen játszó Hervé Zénouda volt. Egyetlen francia együttesként, az egyik szervező,¹⁶ Malcolm McLaren, a Sex Pistols menedzsere meghívására, a Subway Sect, Siouxsie and the Banshees, The Clash, Chris Spedding & The Vibrators, The Damned, Buzzcocks és a Sex Pistols társaságában részt vettek a londoni Oxford Streeten lévő 100 Clubban, 1976. szeptember 20–21-én rendezett *100 Club Punk Special* fesztiválon.¹⁷ A hatalmas sikerű fesztivál révén a punk – nem kis részben Caroline Coon, az egyik legnépszerűbb londoni szaklap, a Melody Maker újságírója elragadtatott tudósításainak köszönhetően – az *undergroundból* bekerült a *mainstreambe*, a szórakoztatóipar része lett.

A franciákat lenező, úgy általában gyáva, szószátyár, békaevő, léha, élveteg, szexmániás puhányoknak tartó brit zenekritikusok az egekbe dicsérték a fesztiválon fellépő angol együtteseket, és lehúzták a The Stinky Toys koncertjét. Különösen Elli Medeiros hűvös, távolságtartó előadásmódja nem tetszett nekik. Mint ahogy a zenére specializálódott firkászok többsége mindmáig, úgy vélték, hogy a rock'n'roll szeleme kizárólag tökrészeg, betépett, magukat a padlóhoz verdeső, saját taknyukban, nyálukban, okádékukban fetregő, zilált külsejű, a halál kapujában tomboló előadók közvetítésével manifesztálódhat. Nem tudtak mit kezdeni a nem S&M kurvának, hanem az 1950-es évek francia filmes

16 A másik szervező Ron Watts volt, aki később *Hundred Watts: A Life in Music* című, forrásértékű könyvében (London, Heroes Publishing, 2006) számolt be a fesztiválról. A könyv előszavát Glen Matlock, a Sex Pistols első basszusgitárosa írta.

17 SPIONS: *THE PARTY* (EP, Párizs, Dorian/CELLULOID, 1979)

15 A speciális dohánykeveréket és feldolgozási módot brit Imperial Tobacco Ltd. fejlesztette ki.

új hullám divatja szerint öltözött, kecsesen táncoló, nem üvöltő, visító, toporzékoló, hanem tisztán, érthetően közlő, üde énekesnővel.

A fesztivált követően, 1977-ben a Polydor Records kiadta a The Stinky Toys *Boozy Creed* című kislemezét (a B-oldalra a *Driver Blues* című számuk került). A kislemezt is gyalázták, a Rolling Stones és a New York Dolls utánézésének nevezték az angol kritikusok, akik egyetértettek abban, hogy Elli Medeiros a létező világok legtehetségtelegőbb énekesnője. A kislemez negatív fogadtatása miatt a kiadó csak Franciaországban jelentette meg az együttes első és egyetlen albumát.¹⁸ A lemezből, ahogy Jacno sokszor emlegette, annyit adtak el, mint a Velvet Underground első albumából.¹⁹ Ahogy kezdetben a Velvet, úgy a The Stinky Toys rajongótáborra sem volt népes, de számos híresség, köztük Andy Warhol (1928–1987) imádta őket. Amikor Warhol 1977-ben a Pompidou Center megnyitására Párizsba érkezett, zakóján Jacno-kitűzött viselt. A következő napokban lázasan udvarolt az ifjú francia zenésznek. Egy étterem abroszára, kölcsönként rúzzsal és szemkihúzó ceruzával a portréját is megfestette. Jacno azonban, mindkettőjük legnagyobb sajnálatára, nem volt meleg.²⁰ Ő Elli Medeiroszt szerette, amennyire egy francia popsztár egyáltalán szeretni tud.

Bár a The Stinky Toys hazájában rendkívül sikeres lett,²¹ az angol nyelvterületre nem tudtak betörni. Az együttes 1979-ben feloszlott.²² Elli és az akkor már az elektronikus zenére áttért Jacno duót alapítottak. Új zenei irányzat, a *cold wave* felhalálói lettek, amelynek nevét az angolok lenézően „power pop”-ra, illetve még gőgösebben „electro-pop”-ra fordították. Öt lemezt²³ adtak ki együtt. 1984-ban mindketten szólókarrierbe kezdtek. Jacno 2009-ben, 52 éves korában, rákbetegség következtében meghalt. Az általam

18 A fesztivált erőszakos esemény árnyékolta be, nem az első és nem is az utolsó a punk koncertek történetében: Sid Vicious (John Simon Ritchie, 1957–1979), a Banshees akkori dobosa, a Sex Pistols későbbi basszgitáros a nézőtérről sörösüveggel fejbe akarta dobni a The Damned gitáros, énekes, dalszerzőjét, Captain Sensible-t (Raymond Ian Burns). Az üveg a trademark vörös beretjét viselő Captain Sensible helyett oszlopot talált el, szilánkjai megsebesítették John Keane (John Granville Colpoys Keane) angol művész fülét, és egyik szemére megvakítottak egy fiatal lányt. Az esetnek nem lett büntetőjogi következménye.

19 The Stinky Toys: *Stinky Toys* (LP, Párizs, Polydor, 1977)

20 *The Velvet Underground & Nico* (New York, Verve, 1967) – az album árusítását, annak drogokkal és homoszexualitással kapcsolatos tartalma miatt csak kevés lemezbolt vállalta. A rádióállomások nem voltak hajlandók játszani, és az újságok, magazinok sem közölték a kiadvány megjelenéséről tudósító hírdetéseket. Így a lemezből, amely ma már a Rolling Stone magazin *Minden idők 500 legjobb albuma* (500 Greatest Albums of All Time) sikerlistája 13. helyén áll, és 2006-ban bekerült az amerikai Kongresszusi Könyvtár (Library of Congress) lemezyűjteményébe (National Recording Registry), megjelenése évében csak néhány száz darabot sikerült eladni.

21 Az Albert Algoud által összeállított interjúgyűjteményében – *Itinéraire du dandy pop : Entretiens* (Párizs, Broché, 2006) – Jacno magát marslakóként határozta meg.

22 Európaszerte 6 millió lemezt adtak el.

23 Feloszlásuk közvetlen oka az volt, hogy a Rolling Stones 1969-es altamonti koncertjén történetekhez hasonlóan az ő egyik szabadtéri fellépésükön is megölték az őrző-védők egy embert.

ismert legvagányabb, legszexibb nők egyike, Párizs punk és new wave királynője, a most 58 éves Elli Medeiros (jelenleg Brian de Palma hollywoodi producer felesége) – bár az északi népek mitológiájában²⁴ a Thor főistent lebirkózó Elli az öregkor megszemélyesítője²⁵ – szinte semmit sem változott, nem öregedett meg első találkozásunk óta. Ugyanolyan szép, üde és elegáns, mint örökkévalóságokkal ezelt, Monsieur Bizot partyján volt, amikor Serguei Pravda csillagát laza mozdulattal beleejtette a pezsgőspohárba. Bár több mint 20 filmben játszott, és 11 szólóalbumot adott ki, még mindig nem kapta meg méltó helyét a kortárs művészet – ki tudja pontosan, milyen érdekek mentén alakuló – kánonjában.

A második világháború idején a francia ellenállásban résztvevő Juliette Gréco sokszor kénytelen volt Párizs katakombáinak mélyén meghúzni magát, ahol a *maquisardok* (partizánok) több búvóhelyet, élelmiszer és fegyverraktárt építettek ki. Az itt működő titkos nyomdában készültek a párizsi ellenállók röplapjai, plakátjai és könyvei (*Les Éditions de Minuit*) is. Az első, a katakombában nyomtatott könyv a Vercors álneven író Jean Bruller (1902–1991) *Le Silence de la mer* („A tenger csendje”) című, 1942-ben kiadott regénye volt. Többek között François Mauriac (1885–1970) *Le cahier noir* („A fekete jegyzetfüzet”) és Louis Aragon (1897–1982) *Le musée Grévin* („A Grévin Múzeum”) című regényei, és Oscar Wilde (1854–1900) egykori barátja, szeretője, a második világháború idején Tuniszban élő André Gide (1869–1951) a Római Katolikus Anyaszentegyház által később a „tiltott könyvek listájára” (*Index Librorum Prohibitorum*) helyezett írásai is Párizs alól kerültek ki. Az ellenállók többféle világnézetet – jobboldali nacionalizmus, szocializmus, kommunizmus, anarchizmus stb. – képviseltek. A megszállók elleni

24 Elli et Jacno: *Tout va sauter* (Párizs, Vogue, 1980); *Inédits 77-81* (compilation, Párizs, Vogue, 1981); *Boomerang* (Párizs, Celluloid, 1982); *Les Nuits de la Pleine Lune* (Kanada, CBS, 1984); *Symphonies de Poche* (compilation, Párizs, Virgin, 1994)

25 A SPIONS-eposzak mintát adó *Norse-mitológia* szerint még az istenek is megöregednek, ha nem fogyasztják rendszeresen *Iðunn* istennő, *Bragi*, a költészet istene feleségének almáit – I. Snorri Sturluson: *Prose Edda* (13. század)

NAJMANI LÁSZLÓ
Hommage à Juliette, 2014, digitális kollázs

NAJMANYI LÁSZLÓ
Hommage à Titus, 2014, digitális kollázs

gyűlölet kapcsolta össze őket. Juliette Gréco a párizsi anarchisták csoportjához csatlakozott. Feladata röplapok és könyvek terjesztése, plakátok ragasztása, bombák, fegyverek szállítása és a német csapatok mozgásának megfigyelése volt. Számos, a párizsi kávéházakban, szórakozóhelyeken, bordélyházában mulatozó német tisztek elleni merénylet előkészítésében vett részt.

A háború után az ellenállók földalatti fegyverraktárainak többségét kiürítették, egy részüket be is falazták. Akadt azonban néhány olyan, főleg az anarchisták által létesített rejték hely Párizs katakombáinak labirintusaiban,²⁶ amelyeket nem találtak meg, s mindmáig a törvényen kívüliek, a társadalomból kivonultak jól felszerelt bűvőhelyéül szolgálnak. Egy ilyen, egykori anarchista fegyverraktárban, ahol a háború alatt Juliette Gréco is többször meghúzta magát, lakott kalauzom, a három hónappal korábban, Párizs felé tartva, Reims határában felvett stoppos, az emberáldozatok, vámpírizmus és kannibalizmus európai hagyományait kutató, a pikt tradíciókat ápoló King Dub is. Rejték helyére emberi csontokból rakott fal mögötti, keskeny, rongyos ponyvával elfüggönyözött résen átréselődve lehetett bejutni. Belépve patkányt láttam elszurranni. A mintegy 10 × 12 m alapterületű, boltíves helyiség szellőzését még a partizánok által épített, a felette lévő ház belső udvarára nyíló csővezeték biztosította úgy-ahogy. Kriptaszag. A világítást King Dub félbevágott koponyákból készített mécsesekkel oldotta meg. Az egyik fal mentén fegyverállvány, rajta gondosan zsírpapírba csomagolt német géppisztolyok, kétoldalt teli lőszeresládákból emelt oszlopok. Az asztal lapja ódon, rozsdás vasajtó. Amikor King Dub büszkén leemelte az asztallapot, kiderült, hogy azt egy német kézigránáttal teli láda tartja. „Em mah come to git me”, mondta mosolyogva a házigazda, „buh I’m gonna take many o’ ’em with me to Pictland!”²⁷. Aztán a fegyverállvánnyal szemközt falon függő, zsákszöveggel letakart tükörhöz vezetett. Amikor fellebbentette a zsákszöveget, a csorba tükrön női ajkak megbarnult nyomát fedeztem fel. „That’s Juliette’s lips”, suttogetta King Dub, „Em says she’s Greek, but me knows she’s the Queen o’ Picts.”²⁸ A pikt harcos koszos műszőrmeivel letakart, bőrszíjjakkal összekötözött emberi lábszárcsontokból készített magának ágyat, csontokból eszkábálta az asztal mellett álló két széket is. Rozsdás, német feliratú olajshordóban tartotta vízkészletét. Falba vert szögön jókora füstölt, itt-ott penészes sonka függött. Azt ette. Engem is megkínált belőle. Nem tudtam elrágni, az íze mint a gyász. Házigazdám felajánlotta, hogy költözzenek össze

vele, majd készít nekem ágyat, van itt csont elég. Udvariasan visszautasítottam, azt hazudva, hogy a barátnőmmel lakom, és ő allergiás a földalatti levegőre. Elszívunk egy spanglit, aztán King Dub mondta, hogy van egy érdekes szomszédja, látogassuk meg.

Esős, hűvös volt 1793. november 3. éjszakája. Philibert Aspairet (1732–1793), a Val-de-Grâce kórház portása fázott és unatkozott. Végül megfogalmazódott fejében az elhatározás: lemegy a kórház udvarán lévő lépcsőn, felfeszi a lépcső alján a vasajtót, bemegy a régi kőbánya alagútjaiba, megkeresi a közeli, egy évvel korábban a forradalmárok által kirabolt, aztán bezárt Karthausi kolostor (*Chartreuse de Vauvert*) titkos pincéjét a Luxembourg Kert (*Jardin du Luxembourg*) alatt, és privatizál magának néhány üveggel a világgá zavart néma szerzetesek híres *Chartreuse* miseborából. Így is tett. Amikor 11 évvel később, 1804-ben megtalálták összeaszott hulláját a Saint-Michel bulvár közelében lévő rue Barbusse (korábbi nevén *rue d’Enfer*) alatti alagútban, csontkezében még mindig szorongatott egy borosüveget. Az övén a Val-de-Grâce kórház kapujának kulcsai lógtak, ezek révén azonosították. Valószínűleg túl sokat ivott a szerzetesek pincéjében, aztán eltévedt a katakombák labirintusában. Holttestét, hozzátartozói nem lévén, 1804. április 30-án ott temették el, ahol megtalálták. Sírja fölé emlékművet állítottak. „A LA MEMOIRE DE PHILIBERT ASPAIRET PERDU DANS CETTE CARRIERE LE III NOVEMBRE MDCCXCIII RETROUVE ONZE ANS APRES ET INHUME EN LA MEME PLACE LE XXX AVRIL MDCCCIV”,²⁹ olvasható a kőtáblán. Az elkóborolt portás síremléke Párizs katakombáinak egyik lezárt alagútjában van. Örökkévalóságnak tűnt, amíg King Dub koponyamécsesének gyér fényében, szétdobált csontokban botladozva a pikt kutató földalatti bűvőhelyéről a síremlékig jutottunk. Kalauzomnak kulcsa volt az alagutakat helyenként elzáró vasajtók legtöbbjéhez. Amelyikhez nem, azokat zsanérjaikról leemelve nyitotta ki. Az alagutak falát sok száz éves grafittik borították. Nem messze a síremléktől, egy koponyából épített falnál megálltunk. King Dub késével háromszor kopogott az egyik koponyán. A koponyafal egyik darabja erős csikorgással ajtóként kinyílt. Az ajtónyílásban, kezében petróleumlámpával Henri de Toulouse-Lautrec (1864–1901) kortárs reinkarnációja, kedvenc francia stílusművészem, Titus állt, teljes, kb. 150 centiméteres testmagasságában. Ez volt a jelmezgyűjteményét rejtő párizsi bűvőhelyeinek egyike. Itt őrizte első- és második világháborús német katonai egyenruha-kollekcióját.

Folytatása következik

26 L. Prose Edda – Gylfaginning

27 A katakombák alagútjainak teljes hossza kb. 350 km

28 „Jöhettek értem, de sokukat fogom magammal vinni Piktföldre!” – NL nyersfordítása

29 „Ezek Juliette ajkai. Azt mondják, görög, de én tudom, ő a Pikték Királynője.” – NL nyersfordítása